

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani **mgr Agnieszki Momory**, zatytułowanej:

Analiza stanu odżywiania osób dorosłych z nadmierną masą ciała poddanych długofalowej interwencji żywieniowej i behawioralnej

z Instytutu Nauk o Zdrowiu Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego

Promotor pracy: dr hab. n. o zdr. Paweł Więch, prof. UR

Promotor pomocniczy: dr n. o zdr. Izabela Sałacińska

Otyłość i nadwaga stanowią jeden z największych problemów zdrowotnych XXI w. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w wielu krajach europejskich odsetek osób z otyłością potroił się od 2000 r. (WHO, 2022). Organizacja alarmuje, że wskaźnik osób z otyłością stale rośnie. Według najnowszych danych w 2022 r. na świecie żyło 39% dorosłych z nadwagą, a 13% dorosłych zmagало się z otyłością (WHO, 2022). Za szczególnie niepokojącą tendencję ostatniego dziesięciolecia WHO (2022) uznaje coraz częstsze występowanie nadwagi i otyłości u dzieci. W 2020 r. 43 mln dzieci na świecie było otyłych lub miało nadwagę, a 35 mln z nich (a zatem ponad 81%) pochodziło z krajów rozwiniętych. Szacuje się, że wydatki związane z leczeniem otyłości sięgają w Europie, w zależności od kraju, od 2% do 8% wydatków na opiekę zdrowotną (WHO, 2020).

Przyczyny otyłości należy upatrywać m.in. w nieprawidłowym stylu życia: niewłaściwym odżywianiu oraz niskiej aktywności fizycznej.

Należy podkreślić, iż prawidłowy rozwój człowieka uwarunkowany jest m.in. ilością i rodzajem spożywanej żywności, a w konsekwencji dostarczanych składników odżywczych i energii. Postęp medycyny i nauk o żywieniu potwierdza, że prawidłowe odżywianie jest głównym czynnikiem zmniejszającym ryzyko przewlekłych chorób niezakaźnych, powstałych na tle nieprawidłowego żywienia.

Otyłość jest chorobą cywilizacyjną, będącą jednym z największych zagrożeń dla zdrowia współczesnej populacji. Stanowi istotny problem nie tylko zdrowotny, ale i społeczny oraz ekonomiczny który, pomimo wdrażanej edukacji zdrowotnej, łatwego dostępu

do dobrej jakościowo żywności i suplementów diety, dotyczy coraz większej liczby osób w Polsce i na świecie. U osób z nadmierną masą ciała częściej diagnozuje się cukrzycę typu 2, nadciśnienie tętnicze, zaburzenia gospodarki lipidowej, chorobę niedokrwienną serca, zespół bezdechu w czasie snu czy niektóre nowotwory. Otyłość zwiększa także ryzyko powstania choroby refluksowej przełyku, niealkoholowego stłuszczenia wątroby, kamicy pęcherzyka żółciowego i wielu innych chorób.

W celu zmniejszenia skali występowania otyłości, a tym samym chorób współistniejących, jak również w przypadku jej leczenia, należy prowadzić działania o charakterze kompleksowym. Leczenie otyłości jest niezwykle trudnym wyzwaniem i wymaga współpracy wielu wysokokwalifikowanych specjalistów reprezentujących takie dziedziny nauki/dyscypliny naukowe jak: medycyna, dietetyka, psychologia czy farmacja. Potrzebna jest także pomoc specjalistów zajmujących się edukacją zdrowotną i motywowaniem do podejmowania systematycznego wysiłku fizycznego. Działania służące redukcji masy ciała u osób dorosłych zmagających się z otyłością powinny być poprzedzone m.in. pogłębioną oceną ich sposobu żywienia oraz badaniem wiedzy żywieniowej, by znaleźć główne źródło tej choroby. Tylko zintegrowane podejście pozwala na osiągnięcie najlepszych i najtrwalszych efektów w postaci trwałej redukcji masy ciała.

Jednym z tego rodzaju działań jest prowadzenie w wielu ośrodkach naukowych w Polsce i na świecie badań pozwalających na wdrażanie zmian zachowań zdrowotnych dzieci/młodzieży oraz osób dorosłych, czemu służy również niniejsza dysertacja.

W świetle powyższego, istotnym jest podjęcie przez Doktorantkę tematu rozprawy dot. *Analiza stanu odżywiania osób dorosłych z nadmierną masą ciała poddanych długofalowej interwencji żywieniowej i behawioralnej.*

Przedłożony do recenzji maszynopis rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Momory, pt.: „*Analiza stanu odżywiania osób dorosłych z nadmierną masą ciała poddanych długofalowej interwencji żywieniowej i behawioralnej*” jest więc niezmiernie aktualny i ważny, wychodzi bowiem naprzeciw potrzebie wprowadzenia skutecznych rozwiązań mających na celu zmianę zachowań zdrowotnych – w szczególności kształtowania prawidłowych zwyczajów żywieniowych, jak również wdrożenia intensywnych działań terapeutycznych w celu poprawy stanu zdrowia osób dorosłych zmagających się z otyłością.

Maszynopis rozprawy zawiera 254 stron tekstu o wymiarze A4. Układ rozprawy jest: przejrzysty, logiczny i spójny. W strukturze pracy zamieszczono dwie powiązane tematycznie części.

Piśmiennictwo wykorzystane w pracy liczy 204 pozycji z literatury obcej, jak i krajowej. Piśmiennictwo zostało dobrane prawidłowo. Na uwagę zasługuje fakt wykorzystania do napisania niniejszej dysertacji bogatej literatury przedmiotu.

OCENA CZĘŚCI TEORETYCZNEJ PRACY

Obejmuje ona 31 stron tekstu. Opracowana została na podstawie dostępnego przeglądu aktualnego piśmiennictwa krajowego i obcego. Doskonale, w sposób interesujący wprowadza czytelnika w problematykę pracy.

Na wstępie Doktorantka przedstawia w oparciu o przegląd piśmiennictwa problem występowania nadwagi i otyłości oraz wybrane determinanty w redukcji masy ciała (m.in. sen, stres, genetyka, środowisko, aktywność fizyczna); następnie Doktorantka omawia redukcje masy ciała w zdrowiu oraz w chorobie – i ten aspekt omówiła Doktorantka zbyt pobieżnie, jest on warty szczególnej uwagi, gdyż wiele najnowszych doniesień ze świata wskazuje na istotny związek pomiędzy występowaniem chorób psychicznych a masą ciała. Doktorantka na zakończenie wprowadzenia dokonała opisu narzędzi badawczych – Inwentarz Zachowań Zdrowotnych oraz Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności, które zostały zawarte również i właściwie w części Materiał i metodyka badań, zatem powinny zostać usunięte z części wprowadzającej, a szczegółowo opisane w części Metody techniki i narzędzia badawcze.

Od początku rozprawy widoczna jest tendencja Doktorantki do wnikliwego rozważania kwestii istotnych dla realizowanego tematu rozprawy doktorskiej.

Wartość teoretyczną rozprawy doktorskiej a tym samym przygotowanie teoretyczne P. mgr A. Momory oceniam jako bardzo dobre.

OCENA METODYKI BADAŃ

Głównym celem badań była ocena stanu odżywienia osób dorosłych z nadmierną masą ciała, prowadzonych długoterminowo za pomocą autorskiej strategii żywieniowej i behawioralnej.

Przyjęto osiem problemów badawczych, które zostały dobrze opracowane i pozwoliły na ukierunkowanie Doktorantki w realizacji celu głównego pracy. Prawidłowo sformułowano również osiem hipotez badawczych.

Badanie przeprowadzono w latach 2018-2024. W pierwszym etapie Doktorantka dokonała selekcji uczestników spośród 1416 pacjentów, którzy zgłosili się na konsultacje dietetyczne. Ostatecznie badaniem objęto 267 osób dorosłych z nadwagą lub otyłością.

W badaniu zastosowano obserwacyjną metodę analizy składu ciała z wykorzystaniem bioelektrycznej analizy impedancji (BIA) oraz metodę opartą na dwóch wystandaryzowanych kwestionariuszach: Inwentarz Zachowań Zdrowotnych (IZZ) oraz Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności (GSES), jak również na kwestionariuszu ankiety autorskim. Ponadto pacjenci stosowali indywidualnie dostosowaną strategię żywieniową, opartą na autorskiej metodzie z regularnymi konsultacjami i stałym kontaktem z dietetykiem.

Narzędzia badawcze zostały dobrze dobrane i są właściwe do przyjętych celów i założeń pracy.

Na badanie Doktorantka uzyskała pozytywną opinię Komisji Bioetycznej Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Przemysłu.

Analizy przeprowadzono przy pomocy pakietu statystycznego IBM SPSS Statistics 22 (IBM USA). W trakcie przeprowadzonych analiz założono próg istotności statystycznej $p < 0,05$

Wyniki badań poddano wnikliwej, bardzo dobrej i profesjonalnej analizie statystycznej.

Metodykę badań oceniam bardzo dobrze.

OCENA CZĘŚCI BADAWCZEJ

Ocenie szczegółowej poddano część IV i V pracy zamieszczoną na 155 stronach tekstu w których przedstawiono wyniki badań, omówienie wyników badań i dyskusję.

W sposób interesujący omówiono wyniki badań, w kontekście postawionych celów szczegółowych badania.

Analizy zostały wykonane w sposób wysoce poprawny, wzbogacone dobrymi analizami statystycznymi. Opracowanie graficzne wyników w formie 14 rycin i 132 tabel wzbogaciło prezentację wyników i je uwiarygodniło.

W rozdziale „Dyskusja” Pani mgr Agnieszka Momory porównuje uzyskane w zrealizowanym badaniu wyniki z odnotowanymi w innych publikacjach. Ważnym elementem

tej części pracy jest próba wskazania jakie rozwiązania interwencyjne, jak i edukacyjne mogą przyczynić się do poprawy stanu zdrowia osób dorosłych z problemem nadmiernej masy ciała.

Podsumowując, rozdział ten wskazuje na pełną dojrzałość i świadomość naukową Doktorantki.

OCENA WYNIKÓW I WNIOSKI KOŃCOWE

Doktorantka przedstawiła osiem wniosków wynikających z badań, odpowiadającym na postawiony cel. Wnioski zostały dobrze sformułowane, wynikają z uzyskanych wyników badań, mają charakter teoretyczny - nie przedstawiono implikacji praktycznych, które zawarte są w pracy i mają szczególne znaczenie z punktu widzenia praktycznego. Jednakże wszystkie wnioski wnoszą cenne, istotne wartości dla dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu.

Istotnym walorem niniejszej dysertacji jest to, iż uzyskane informacje zawarte we wnioskach uzasadniają ważność i potrzebę wspierania osób z nadmierną masą ciała.

Pod względem formalnym praca przygotowana została w sposób poprawny. Napisana jest w stylu odpowiadającym standardom pracy naukowej, a zawarte w rozprawie doktorskiej tabele i ryciny są czytelne i stanowią cenne jej wzbogacenie. Streszczenie w pełni odpowiada zawartości rozprawy.

Walorem uzyskanych wyników badań jest to, iż mogą one być przydatne pracownikom ochrony zdrowia, promotorom zdrowia przy konstruowaniu programów profilaktycznych, pracownikom akademickim w ich praktyce zawodowej oraz wszystkim osobom zainteresowanym niniejszą tematyką.

Reasumując

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska przedstawia dużą wartość naukową. Została bardzo dobrze wykonana. Na podkreślenie zasługuje też fakt, iż były to badania niezwykle pracochłonne, poruszające istotne kwestie dot. zagrożenia zdrowia spowodowanego nadmierną masą ciała.

Stąd też rozprawę doktorską Pani mgr Agnieszki Momory oceniam jako bardzo dobrą.

Uwagi recenzenta:

Z racji funkcji osoby oceniającej rozprawę doktorską wnoszę uwagi, które nie umniejszają wartości pracy:

1. Wprowadzenie – należałoby poszerzyć omawiany podrozdział dot. redukcji masy ciała w chorobach psychicznych.
2. Brak skonkretyzowania wniosków z podaniem implikacji praktycznych, które wynikają z badań, ale nie zostały w pełni wyszczególnione we wnioskach końcowych.
3. Nieprawidłowy zapis odniesień do literatury w tekście – odniesienia z numerem danej pozycji literatury należy podać przed kropką zamykającą zdanie, nie w środku zdania.
4. Niewielkie błędy edytorskie – pozostawione puste wiersze np. s. 27, 29 oraz znaki interpunkcyjne poprzedzone spacją.

Gratuluje Panu dr hab. n. o zdr. Pawłowi Więch, prof. UR promotorstwa pracy, Doktorantki oraz Promotorowi pomocniczemu Pani dr n. zdr. Izabeli Sałacińskiej - Doktorantki i tak wysoko ocenionej pracy.

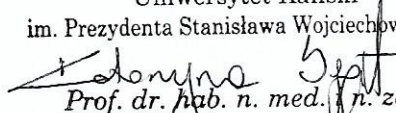
*

*

*

Niniejszą rozprawę kwalifikuję ze względu na wysoką jej ocenę, znaczenie teoretyczne dla nauk o zdrowiu, jak i praktyczne, ponadto: aktualność i potrzebę takich analiz.

Rozprawa doktorska mgr Agnieszki Momory spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r., poz. 742). Dlatego proponuję Panu Przewodniczącemu Rady Naukowej Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr hab. n. med. Arturowi Mazur oraz Radzie Naukowej Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, o dopuszczenie Pani mgr Agnieszki Momory, do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prorektor ds. Nauki
Uniwersytet Kaliski
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

Prof. dr. hab. n. med. n. zdr.
Katarzyna Syga